

Voorstellen voor een vitale journalistieke sector

Input voor programmacommissies van politieke partijen – juli 2023

NDP Nieuwsmedia is de brancheorganisatie voor nieuwsbedrijven en behartigt de journalistieke en zakelijke belangen van de uitgevers van de Nederlandse nieuwsmedia. Vrijwel alle private landelijke en regionale nieuwsorganisaties zijn lid. Zij zijn samen verantwoordelijk voor ruim 40 nieuwsmedia die via verschillende kanalen worden verspreid. Van de Volkskrant tot RTL Nieuws, van het Friesch Dagblad tot NU.nl en van De Telegraaf tot BNR Nieuwsradio.

In tijden van desinformatie en dalend vertrouwen in (democratische) instituties is de beschikbaarheid van onafhankelijke kwaliteitsjournalistiek van extra groot belang. Met alle externe uitdagingen kan het huidige journalistieke aanbod niet als vanzelfsprekend worden beschouwd. Om het pluriforme nieuwsaanbod te behouden is consistent mediabeleid voor onze leden van groot belang. We vragen de programmacommissies met het oog op het schrijven van hun verkiezingsprogramma daarom in het bijzonder aandacht voor de volgende actuele thema's:

EERLIJKE VERHOUDINGEN MET BIG TECH

Dwing transparantie af bij kunstmatige intelligentie (AI)

De dominantie van big tech is van grote invloed op de nieuwsvoorziening. Onder meer het verspreiden van nepnieuws en het creëren van filterbubbels hebben een negatieve maatschappelijke impact. Maar de platforms hebben zich ook de online advertentiemarkt toegeëigend en zij proberen gestaag de relatie tussen uitgever en lezer over te nemen. Dat zijn voor nieuwsuitgevers grote bedreigingen, omdat ze de inkomsten aantasten waarmee redacties worden gefinancierd. Inmiddels is ook duidelijk geworden dat wetgeving de enige taal is die big tech verstaat. Eerlijker concurrentieverhoudingen tussen Nederlandse media en internationale techondernemingen zijn noodzakelijk.

Nieuw in deze discussie is de recente brede publieke beschikbaarheid van generatieve AI. Die kan de samenleving nieuwe kansen bieden. Maar zonder goed gerichte wet- en regelgeving kan AI onder meer de nieuwsvoorziening grote schade toebrengen. In de eerste plaats omdat het de maatschappelijke risico's van desinformatie substantieel vergroot. Daarnaast parasiteren AI-modellen op de inspanningen van journalistieke redacties, wat de bekostiging van redacties aantast. We zien dat grote techplatforms toewerken naar een model waarin internetgebruikers AI-gegenereerd nieuws wordt gepresenteerd. Niet alleen bevat de output van AI-modellen op dit moment veel onjuistheden, gebruikers kunnen door verwijzingen naar kwaliteitsmedia in het antwoordscherm de indruk krijgen dat antwoorden afkomstig zijn uit betrouwbare nieuwsbronnen – wat niet het geval is. Bovendien zijn AI-modellen getraind met grote hoeveelheden nieuwsartikelen, die zonder overleg of toestemming zijn uitgelezen van nieuwswebsites¹. Daarom vragen wij om de volgende maatregelen:

- Houd een scherp oog op de maatschappelijke risico's van AI voor desinformatie en de nieuwsvoorziening. Ontwikkel gericht beleid om risico's te adresseren.
- Verplicht AI-partijen om transparant te zijn over de manier waarop ze gebruikmaken van nieuwsartikelen, zowel bij het trainen van AI-modellen als bij de output die eindgebruikers te

¹ <https://www.groene.nl/artikel/dat-zijn-toch-gewoon-al-onze-artikelen>

zien krijgen. Zorg dat deze transparantieverplichting ook opgenomen wordt in de Europese wetgeving.

- Voorkom dat mondiale techpartijen AI-systemen inzetten om hun marktmacht verder te vergroten, misbruik van dominantie te faciliteren of rivalen van de markt uit te sluiten.

AANDACHT VOOR ROL PRIVATE SPELERS IN JOURNALISTIEKE LANDSCHAP

Private nieuwsmedia leveren grootste bijdrage aan pluriformiteit, richt beleid daarom niet langer exclusief op publieke omroepen

In Nederland werken meer dan 7 op de 10 journalisten bij private nieuwsorganisaties. Zij leveren een grote bijdrage aan het Nederlandse pluriforme journalistieke landschap. NDP Nieuwsmedia roept op om private nieuwsmedia nauwer te betrekken in het overheidsbeleid. Dat is in het bijzonder noodzakelijk voor de regionale en lokale journalistiek. Voorgaande kabinetten hebben ingezet op versterking van de lokale journalistiek, maar zijn daarbij uit het oog verloren dat lokale journalistiek uit meer bestaat dan lokale publieke omroepen alleen.

Uit recent onderzoek van het Commissariaat voor de Media² blijkt hoe belangrijk vooral regionale dagbladen en huis-aan-huisbladen zijn voor de lokale nieuwsvoorziening, die groepen burgers weten te bereiken waartoe andere media niet in staat zijn. De vitaliteit van regionale en lokale journalistiek is echter niet vanzelfsprekend. NDP Nieuwsmedia roept politici daarom op de aandacht niet exclusief te richten op de financiering van lokale en regionale publieke omroepen, maar het gehele nieuwsecosysteem in ogenschouw te nemen. Grote investeringen in publieke media schaden de vitaliteit van bestaande private aanbieders van journalistiek, die een belangrijke maatschappelijke bijdrage leveren. Wij vragen daarom om de volgende maatregelen:

- Formuleer een brede visie op lokale en regionale journalistiek die alle spelers in dit veld – ook private – in beeld brengt.
- Stimuleer niet alleen publieke omroepen, maar ontwikkel samen met de private sector maatregelen die het gehele ecosysteem van de lokale en regionale nieuwsvoorziening versterken.
- Denk daarbij aan maatregelen zoals de herinvoering van de zogenaamde Regeling jonge journalisten, die in het verleden een effectieve impuls gaf aan redacties van private nieuwsmedia.

VEILIGHEID VAN JOURNALISTEN

Blijf actie ondernemen en versterk PersVeilig

Onafhankelijke journalistiek is onmisbaar in een sterke democratie en rechtsstaat. Er zijn echter steeds meer signalen dat de veiligheidssituatie van journalisten in Nederland verder onder druk komt te staan. Bedreigingen aan het adres van journalisten zijn aan de orde van de dag. Maar ook in de strafrechtketen lopen journalisten risico's. Nieuwsuitgevers maken hoge kosten om hun journalisten zo veilig mogelijk te laten werken. Veiligheid is een gedeelde verantwoordelijkheid van alle partijen die het maatschappelijk debat vormgeven en bewaken. In het bijzonder voor het publieke deel van het werkklimaat van journalisten ligt een belangrijke rol en verantwoordelijkheid bij de overheid. Wij vragen daarom om de volgende maatregelen:

² <https://www.cvdm.nl/wp-content/uploads/2020/01/Rapport-De-staat-van-de-lokale-informatievoorziening-2022.pdf>

- PersVeilig verricht belangrijk werk en verdient structurele overheidssteun, zodat het een verdere professionaliseringsslag kan maken.
- Verplicht grote online platforms om maatregelen te nemen tegen bedreigingen. Start met een pilot waarbij de platforms bedreigingen tegen journalisten monitoren. Neem maatregelen als platforms verstek laten gaan op dit onderwerp.
- Versterk de positie van journalisten in de Wet Bronbescherming in strafzaken en de Aanwijzing Strafvorderlijk optreden tegen journalisten. De inbedding en interpretatie van deze richtlijn zorgen op dit moment voor grote problemen voor onze journalisten.

VERLAAGD BTW-TARIEF VOOR KWALITEITSJOURNALISTIEK

Behoud het verlaagde btw-tarief voor nieuwsmedia

Waar voorheen adverteerders een belangrijk deel van de Nederlandse journalistiek bekostigden, is die advertentieomzet nu grotendeels verloren gegaan aan de grote mondiale techspelers. Inmiddels vormen lezers met hun betaalde abonnement veruit de belangrijkste steunpilaar voor het in stand houden van redacties. Op de prijs die de burger voor zijn of haar abonnement betaalt, is het verlaagde btw-tarief van grote invloed. Nu er debat is ontstaan over het verlaagde btw-tarief voor bepaalde goederen en diensten, onderstreept NDP Nieuwsmedia de grote waarde van het verlaagde btw-tarief voor de toegankelijkheid van kwaliteitsjournalistiek. Tegenstanders van het verlaagde btw-tarief wijzen met regelmaat naar Denemarken dat een uniform algemeen btw-tarief van 25% kent. In Denemarken geldt echter één belangrijke uitzondering: op gedrukte en digitale dagbladen is het 0% btw-tarief van toepassing. Het onderstreept de bijzondere positie van de journalistiek. Om de beschikbaarheid van nieuwsmedia laagdrempelig te houden voor een breed publiek vragen wij daarom het volgende:

- Behoud het verlaagde btw-tarief voor nieuwsmedia.
- Indien één algemeen btw-tarief wordt overwogen: introduceer naar analogie van Denemarken een btw-nultarief voor nieuwsmedia.

RUIMTE VOOR ADVERTENTIE-INKOMSTEN OM JOURNALISTIEK TE FINANCIEREN

Introduceer geen reclameverboden voor legale producten en diensten

Advertentie-inkomsten blijven voor nieuwsmedia belangrijk om hun redacties mee te bekostigen. Voor een duurzame toekomst van de journalistiek is het daarom van belang dat er voldoende ruimte blijft voor het verwerven van advertentie-inkomsten. De ontwikkeling dat steeds meer overheden specifieke reclameverboden introduceren of overwegen, baart NDP Nieuwsmedia vanuit het oogpunt van de bekostiging van de nieuwsvoorziening zorgen. Wij roepen daarom op geen nieuwe reclameverboden of -inperkingen te introduceren voor producten of diensten die legaal en vrij verkrijgbaar zijn.

TRANSPARANTE OVERHEID

Maak werk van de nieuwe bestuurscultuur, stimuleer zo ook kwaliteitsjournalistiek

De journalistiek controleert als waakhond van de democratie de overheid. Toegang tot overheidsinformatie is daarvoor een belangrijk instrument. Deze toegang is sinds mei 2022 geregeld in de Wet open overheid (Woo). Hoewel de wet is ingevoerd om overheidsinformatie

transparanter en toegankelijker te maken, blijven er grote problemen bestaan voor journalisten. Zo overschrijden overheidsorganen de termijnen van openbaarheidsverzoeken, beroepen overheden zich veelvuldig op nieuwe weigeringsgronden en verkent het demissionaire kabinet nieuwe beperkingen aan de Woo. Deze bestuurscultuur belemmert de Nederlandse journalistiek in het vervullen van haar belangrijke democratische functie.

- Maak meer werk van een transparante bestuurscultuur waarin de Wet open overheid adequaat functioneert. Dat geeft de kwaliteitsjournalistiek betere toegang tot overheidsinformatie.

*Meer informatie: Jim Verhoef, manager public affairs NDP Nieuwsmedia,
j.verhoef@ndpnieuwsmedia.nl, 06-41069638.*